

När The Mall of Scandinavia invigs i höst blir det Skandinaviens största galleria. Temat för jätteprojektet är "Archipelago of emotions".

– Strategin var att skapa ett slags artificiellt landskap som kunde klara av att bebyggas, säger Peter Walker, en av BAU:s grundare och huvudarkitekt för bygget.

TEXT **PETTER EKLUND** FOTO **ANNA RUT FRIDHOLM**

Skärvgårds- drömmen

Vit marmor täcker golven i den nya shoppingens skär-
gård. The Mall of Scandinavia, Stockholms och Skandi-
naviens största galleria ligger vägg i vägg med stadion
Friends Arena i Solna och byggs just nu klar under mottot: An
archipelago of emotions. I november öppnas denna "shopping-
destination" med lyx och elegans och det vanliga galleriautbudet,
men med extra allt och störst i landet. Just nu, mitt i byggruschen,
liknar det mest en gigantisk underjord.

- Här inne blir det O'Learys och där borta blir bowlingen ...

Arkitekten Peter Walker pekar mot en bröt av stålreglar, slad-
dar, gipsplattor och fläkt rör. Snart öppnar här en jättekrog vid
en Hollywoodpampig trappa upp mot Friends Arena.

Peter Walker är en av grundarna av BAU - Byrån för Arki-
tektur och Urbanism - som är huvudarkitekt för galleriabygget
sedan de första idéerna började ta form för sju år sen. Vi klampar

runt i hjälm och skor med stålhättor. Säkerhetsföreskrifterna är
stränga. Inget får gå fel i brådskan. Det känns som i en modern
gruva eller vid ett kraftverksbygge, med väldiga salar, strålkas-
tarljus, maskiner och dunkla passager mellan våningsplanen.
I taket enorma balkar av finskt stål. Vi ser inte mycket av mar-
morn, det mesta är dolt av presenningar och de byggnadsställ-
ningar och skydd som växer in över de nylagda golven. Arkitek-

Peter Walker och Stina McKay.

ten Stina McKay, byggansvarig för gallerian och partner på BAU, pekar på golvet:

– Här har vi marmorn.

Den vita stenen ligger som en glansig strand över betongen. Klubba, murslevar och fix, här pågår arbete, fast just nu är det lunch.

– Det kommer en långtradare i veckan hit med sten, säger Stina.

Marmorn huggs i Macael, norr om Almeria i södra Spanien.

– Det är en väldigt fin marmor, även om den inte är så känd.

Stenen ligger i speciella skikt och sjök i brotten och ibland måste kanske trettio meter sten brytas bort för att marmorn ska komma i dagern. En meter längre bort kan stenen ta slut igen. Det kan bli svårt att hålla stadiga leveranser. Hela 100 000 kvadratmeter sten behövs till de publika ytorna, en stor och viktig beställning för stenbrottet.

– Det var väldigt viktigt att säkra leverantör och att entreprenören har förfogan och full kontroll över hela brottet, berättar Stina, utbildad i Stockholm och Edinburgh och med erfarenhet av bankbyggen i London.

Stencentrum i Mölndal är agent för beställningen och byggföretaget PEAB kontrollerar på plats att stenen kommer fram som den ska. Norra Europas standardtjocklek på skivorna är 10 millimeter. Den spanska standarden 20 millimeter. Maskinerna i Macael är anpassade till formatet och beställningen fick följa det.

– Svensk granit är pålitlig, robust och jämn, men det är synd att så få av stenbrotten kan leverera större kvantiteter, säger hon.

Mot den vita marmorn läggs Macael i två grå nyanser. Skär man stenen på andra lednen blir den randig.

– Superfint, säger Stina och berättar att den kvaliteten kommer

att läggas i gallerians restaurangdel. I entréerna med halk- och bländningsrisk är kvaliteten ”pool finish”, först krysshamrad, sedan borstad för att få en strävare, matt yta. De ljusa stensorterna kontrasteras med Nero Marquina-sten, svart med vita strimmor.

– En otroligt fin sten, men inte lika slittålig som Macael.

Den svarta stenen ska löpa som en böljande fris utanför alla butiksfroter. På större ytor möts stensorterna i vida cirklar och figurer. Ett band sågas upp i den svarta stenen, där ska det sedan fyllas in med vit marmor. Finsk sisu finns också i bygget. Fasadernas aluminiumskivor ska blänka mot en finkornig Kurugranit som bryts i centrala Finland. Stenen är vald dels för sin neutrala jämna färg, utan rosa stick, dels för sin hårdhet.

När byggherren vill sätta en hög nivå visar det sig ofta i stenarbetena. Tills för bara ett år sedan var planen att använda terazzo till alla golv, men de franska ägarna bytte till marmor, för den lyxiga kvalitetskänslans skull.

Inom kort ska här öppnas sådär 230 butiker och restauranger. Bygget är nästan lika stort som Gamla stan. Människan och arkitekturen, det stora och det lilla. Vetskapen att Peter Walker och Stina McKay, två hjälmklädda små figurer därute i ljusschaktets skimmer, är två av dem som har ritat den här komplicerade giganten svindlar en smula. De spanar uppåt och verkar minst lika förundrade som vi, men ser säkert helt andra saker. Som amatör undrar man hur det känns det att ha gjort något så mäktigt.

Känns det att ni har ritat det?

– Jo, vi känner oss som arkitekterna, det gör vi ... säger Peter, aningen

drömskt, eller är han långt borta i nya tidsscheman, ändringsbeställningar och framtida planer?

Ett 30-tal personer på BAU, ”hela bortre halvan av kontoret”, arbetar febrilt med det sista kring bygget, det är kontorets största projekt hittills, men det var Peter som ensam vid köksbordet en kväll skissade upp de första tankarna kring en stadion och en galleria på en rätt hittills hopplös tomt bakom bangården i Solna. Det är en tidlös bild av den upphöjde arkitekten, som suveränt drar upp sina visioner, gärna på en krogservelett, med aska från cigarren i sann mästareanda som Alvar Aalto, Mies van Der Rohe, Le Corbusier, Zaha Hadid, genialiska typer med genialiska hus.

– Det är den romantiska bilden av arkitekten, men yrket handlar inte mycket om det. Yrket och branschen har förändrats. Det är inte längre den ensamma arkitekten som ritat och säger ’så här ska det bli’ och gör allting själv, säger Peter.

– Världen funkade inte så, utan handlar om systemmontage och arbeten tvärs över gränser mellan företag och discipliner för att få ihop dagens komplexa projekt.

Men BAU har varit med från ax till limpa, kontoret var med redan då ”the masterplan, det stora flödet”, definierades.

– Det är som att rita en stadsplan med mötesplatser och logistik. Man drar några streck på ett A3 och först senare förstår man vidden av det hela, säger Peter om det väldiga i projektet.

– Man blir lätt skalblind, fyller Stina i och medger att det finns stunder då hon legat sömnlös.

– Det är ett sanslöst projekt det här och allt pågår samtidigt hela tiden. Hur ska vi hinna och orka ta hand om den lilla detaljen? Det är ofta där ambitionerna i ett projekt visar sig.

Peter Walker är född i Sverige, men har växt upp här och där, mest i Kanada. Hans engelske pappa Gerald Walker studerade stadsplanering i London efter kriget, sändes mot sin vilja till lilla Sverige för att skriva ett examensarbete och blev helfräst i svensk arkitektur.

– ABC-staden i Vällingby var känd internationellt och var målet för resan, med en omväg runt Örebro för att se på Backström & Reinius Rosta-område, berättar Peter.

Pappan träffade Peters mamma på en Teknisfest, stannade i Sverige och jobbade med stadsplaner, bland annat i Kiruna som fick Sveriges första gågata och planen för Ralph Erskines kända höghus, som snart ska rivras för att ge plats åt gruvbrytningen. Peter följde med familjen dit pappans arbeten tog den, först till Kanada, sedan Tanzania, Australien och Bahamas.

– Jag har barndomsminnen som kristallklara vykort och de påverkar mig ännu. Jag fick hänga med på min pappas jobb och så vaknade nog mitt intresse för stadsplanering.

Mellan resorna bodde familjen nästan 20 år i Toronto, där Peter så småningom läste arkitektur. Han sökte praktik i Stockholm och fick 1984 börja på FFNS arkitekter, nuvarande Sweco. När utbildningen var klar 1987 bosatte han och frun sig i Stockholm.

– Bara några år, tänkte vi, sedan sticker vi någon annanstans, men det blev inte så.

I 80-talets byggfeber kom Peter att arbeta med Nacka Forum, ”hårt influerade av St. Pancras i London”. Han var med om att rita på finlandsbåtarna Silja Serenade och Silja Symphony.

– Man ska aldrig säga att man har ritat något själv, men jag har ritat mycket av gallerierna på de skeppen.

BAU föddes 1991 när Peter och kollegerna Hans Birkholz och Per Eric Sundby hoppade av och startade en firma ihop.

– Vi insåg att vi var dåliga på att ha en chef. FFNS hade vuxit och vi ville fokusera mera på arkitekturen än att driva företag. Vi ville jobba direkt med projekten, vara kvar längre i dem och styra dem hårdare själva. Vi tog risken och provade något nytt...

De tre äventyrarna etablerade sig i en före detta mjölkbutik i Ängby. Just då blev det byggkris. Tack vare jobben på finlandsbåtarna kunde BAU få arbete direkt och ritade på ombyggnader av Åbobåtar under kontorets nio första månader.

– Tack och lov. Det var 1991 ... och 1992 var det som värst, med 500 procents ränta och absolut ingenting att göra.

Så småningom repade sig konjunkturen och BAU fick sitt första hus uppfört, ett terrasshus på Stora Essingen. Kontoret har sedan fokuserat på större fastighetsbyggen och övergett privatvillorna.

– Man måste välja i det här yrket. Att rita åt privatpersoner är extremt kontaktintensivt och tidskrävande.

Under 00-talet ritade BAU stora projekt i innerstaden, bostäder, kontor, ombyggnader. I dag har kontoret 70 anställda arkitekter, byggnadsingenjörer och datagrafiker av 16 nationaliteter. Kontoret ligger nära Vanadisplan, högst upp i den Ragnar Öst-

”Den vita stenen ligger som en glansig strand över betongen. Klubba, murslevar och fix, här pågår arbete, fast just nu är det lunch.”

Strategin för Mall of Scandinavia är att skapa ett slags artificiellt landskap som kan bebyggas, förklarar Peter Walker.

berg-ritade Industricentralen i vackert 30-talstegel, granne med alla konstgallerierna.

Vid sidan av The Mall of Scandinavia pågår andra spännande projekt: en ny svensk ambassad i Hanoi, i Umeå byggs ett reningsverk. Nära kontoret reser sig två väldiga BAU-ritade byggvolymmer vid entrén till Norra stationsområdet. Kontoret ansvarar också för den pågående inre ombyggnaden av Centrumhuset, den Cyrillus Johansson-ritade tegelskönheten tvärs emot Konserthuset.

Idéerna i Mall of Scandinavia kom från början från BAU och det engelska kontoret Benoy, som tog fram programhandlingar och grundidé. Tomten som Arenastaden byggs på var ett ingenmansland. En skräpmark med verkstäder och skjul gömda och glömda bortom SJ:s väldiga bangård, som är av riksintresse och inte får flyttas. Ödetomten fylldes ut med så mycket byggyta det gick, även med planer från andra byggherrar och arkitekter.

– Det gällde att hitta en strategi som kunde få alltihop att hänga ihop och bli intressant. Vi hakade på idéerna om den nordiska naturen, säger Peter.

Begreppet "Archipelago of emotions" har använts, med det skandinaviska landskapet som en förebild.

– Anslaget ska vara lättsammare, friare och mer naturligt än vad man normalt hittar i ett köpcentrum. Den starkaste strategin var att skapa ett slags artificiellt landskap som kunde klara av att bebyggas, säger Peter och associerar till Salzburg, där de medeltida husen klänger på bergen, nästan som sadelväskor.

På samma sätt hängs nu bostäder på den bastanta galleriakroppen. Engelsmännen lämnade så småningom projektet, men planeringen inför bygget fortsatte. Ganska sent i processen, 2009, bjöds ett antal kontor in, bland annat Conrans från London, för att rita interiören som då skulle bli så "up to date" som möjligt.

Wingårdh arkitekter fick uppdraget som baseras på de fyra elementen. BAU står för alla bygghandlingar och ser till att

gestaltungsprogrammen fullföljs. Gallerian är ritad som ett flöde i flera plan mellan tre noder, earth, water och wind.

– Fire skippades, säger Stina.

Gatorna möts under höga ljusinsläpp. Det blir en restaurang-gata, butiksgator och längst upp DEX, Dining experience.

– Food courts gör man inte längre, det är gammalt.

Den stora utmaningen är att hantera folkmassorna som kommer hit för att se sport eller konserter i arenan. Gallerian laddas från Solna station, dit en nybyggd bro leder, ritad av Peter Walker. Det finns flera infarter för bilar som ska upp i garagen. Inga källare på den gamla sjöbottnen. Grundvattnet ligger på en meters djup.

– Sju minuter med pendeltåg till city, det hittar du inte ofta.

Här finns möjligheter att skapa något bra från grunden och läget är unikt, det kommer inte igen, säger Peter.

Den 400 meter långa volymen behövde också en fasadidé som kunde hålla ihop alla disparata uttryck. Efter tidiga tankar på björkstammar och röda brädväggar dök bilden av isflak upp. Den ledde till ett system av kompositivskivor, två skikt aluminium kring en plastbaserad kärna, som bildar ett skal kring fasadens betongelement. Skivorna har vridits och vinklats för att fånga ljuset och på så sätt skulpteras den ganska oformliga betonglådan till något unikt och spännande.

– Det är inte traditionell, klassiskt styrd arkitektur utan ett jättelikt, skulpturalt abstraherat landskap, säger Peter Walker och skyndar vidare till nästa projekt, någonstans vid Arlanda.

Bråda dagar. Hjälpm av, in i bilen. Svisch iväg, medan Stina botaniserar bland de 10 000 ritningarna över el, vvs, konstruktion och arkitektur som hänger som en mångfärgad installation på platskontoret. Snart kommer butikernas egna arkitekter och entreprenörer. Tusentals byggjobbare på plats. Stina McKay stoppar stålskorna i väskan och åker tillbaka till kontoret där ändringsbeställningar strömmar in i en strid flod.

The Mall of Scandinavia blir en tornado av byggsnurr rakt igenom sommar och höst. Mycket att göra, helt enkelt. ■

FAKTA

THE MALL OF SCANDINAVIA

- Invigs i november 2015. Köpcentrumet byggs av PEAB på uppdrag av fransk-nederländska Unibail-Rodamco, Europas största fastighetsbolag, som äger nio köpcentrum i Stockholm, bland annat Solna Centrum, Täby Centrum och Nacka Forum.
- The Mall of Scandinavia är det första helt nyetablerade köpcentrumet i Stockholm sedan 90-talet. Övergripande arkitekter för bygghandling är BAU. Wingårdh Arkitekter ansvarar för det kommersiella konceptet. Ytan är drygt 300 000 kvadratmeter.

Fingertoppskänsla för materialet.

Svensk natursten

BORGHAMNS
kalksten

Borghamns
Stenförädling AB

Stenvägen 6 • 592 93 Borghamn
Tel 0143- 201 74 • Fax 0143-201 32
info@borghamns-stenforadling.se
www.borghamns-stenforadling.se

